

УДК 330:338+658

КРИТЕРІЙ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЇХ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

DOI 10.32782/2224-6282/151-16

JEL: M10, M42, L22

**Фісуненко П. А., к.е.н.,
Шевченко К. І.***ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»*

Для розвитку економічної науки завжди буде важливим та актуальним питання досягнення належного рівня економічної безпеки на основі ефективного функціонування підприємницької діяльності. У сучасних, динамічних умовах розвитку кожен управлінець замислюється як зайняти та зберегти провідні позиції на ринку, оптимізувати роботу свого підприємства та досягти максимальної ефективності та результативності своєї діяльності. Саме для цього важливо правильно аналізувати результати виробничої діяльності згідно з обраним критерієм оцінки діяльності підприємства. Теоретико-методологічною основою статті стали ключові положення класичної та сучасної економічної науки; дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених з питань оцінки економічної ефективності діяльності підприємства. У роботі використані такі методи: абстрактно-логічного, системного підходу, статистичного аналізу; метод класифікації, порівняльного аналізу; графічний метод. У статті розглянуто методичні підходи, концепції та показники оцінки ефективності діяльності. Проведено статистичний аналіз динаміки показників ефективності діяльності підприємства, у результаті якого виявлено недостатність і неповноту критеріальної бази оцінки ефективності діяльності підприємства. Сформовано необхідні вимоги для вибору та методики розрахунку критерію оцінки ефективності діяльності підприємства. Запропоновано науково-практичний підхід щодо вирішення проблем оцінювання ефективності діяльності підприємства на основі узагальнюючого критерію, проведено аналіз досліджуваних підприємств. Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості запропонувати підприємствам об'єктивний узагальнюючий критерій оцінювання ефективності їх діяльності, що побудований на основі економічних законів та дозволяє, на основі отриманих результатів оцінювання та запропонованої системи забезпечення ефективності діяльності, розробити дієві управлінські рішення, спрямовані на підвищення рівня економічної безпеки.

Ключові слова: підприємство; безпека; ефективність; система; забезпечення; оцінювання; критерій

UDC 330:338+658

CRITERIA FOR ASSESSING THE EFFECTIVENESS OF ENTERPRISE ACTIVITIES IN PROVIDING THEIR ECONOMIC SECURITY

DOI 10.32782/2224-6282/151-16

JEL: M10, M42, L22

**Fisunen P., PhD in Economics,
Schevchenko K.***Prydniprovskaya state academy of civil engineering and architecture*

It is always important and relevant to achieve the right level of economic security through the effective functioning of business activities. In modern, dynamic conditions of development, every manager thinks of how to occupy and maintain leading positions in the market, optimize the work of the enterprise and achieve maximum efficiency and effectiveness of activity. That is why it is essential to properly analyze the results of production activity according to the selected criterion for the evaluation of the enterprise. Theoretical and methodological basis of the article were the key provisions of classical and modern economic science; research of domestic and foreign scientists on estimation of economic efficiency of enterprise activity. The following methods are used in the work: abstract-logical, systematic approach, statistical analysis; method of classification, comparative analysis; graphical method. The methodological approaches, concepts and indicators of performance evaluation have been analyzed in the article. A statistical analysis of the dynamics of the performance indicators of the enterprise has been conducted, which revealed the insufficiency and incompleteness of the criterion base for evaluating the performance of the enterprise. The necessary requirements for the choice and method of calculating the criterion for evaluating the effectiveness of the enterprise have been suggested. The scientific and practical approach to solving the problems of evaluating the effectiveness of the enterprise on the basis of a generalized criterion is offered, the analysis of the studied enterprises is carried out. The practical significance of the results obtained is the ability to offer enterprises an objective generic criterion for evaluating the effectiveness of their activities, built on the basis of economic laws and allowing, on the basis of the results of the evaluation and the proposed system for ensuring the effectiveness of activities, to develop effective management decisions aimed at improving the level of economic security.

Keywords: enterprise; security; efficiency; system; software; securement; criterion

Актуальність. Для кожного підприємства питання забезпечення належного рівня економічної безпеки на основі збільшення прибутку та зміцнення становища на ринку завжди є актуальними. Забезпечити це можливо, головним чином, за допомогою системи управління ефективністю виробництва, базою якої є аналіз ефективності використання ресурсів, витрат та ефективності підприємства у цілому.

Тому надзвичайно важливо обрати найбільш оптимальний і точний критерій оцінки ефективності діяльності підприємства.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Питання розроблення теоретичних основ системи оцінювання ефективності діяльності підприємства досліджували в своїх працях такі вітчизняні та зарубіжні вчені: А. Гуришев, П. Дженстер, Л. Драгун, Б. Жнякін, І. Ковальчук, Н. Кудренко, А. Куценко, О. Ліманський, Д. Ліндсей, С. Мочерний, Д. Рікардо, Д. Хасси та ін. Зокрема цими авторами було розроблено методичні засади та практичний інструментарій стосовно системи оцінювання ефективності виробництва.

Однак, незважаючи на високу актуальність окресленої проблеми, дослідженню питання розробки інтегрального критерію оцінювання ефективності діяльності підприємства приділено недостатньо уваги. Необхідно розробити та впровадити узагальнюючий критерій оцінки ефективності виробництва, який би дозволив робити об'єктивні, всебічні висновки щодо стану та динаміки ефективності діяльності підприємства.

Мета. Наукове обґрунтування теоретичних засад, методичних підходів та удосконалення критерію оцінювання ефективності діяльності підприємства.

Виклад основних результатів дослідження. Для початку необхідно розглянути «ефективність» як економічну категорію. Оскільки вона є об'єктом дослідження багатьох як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, єдиного підходу до визначення даного поняття не існує. Також необхідно розглянути такі поняття, як «ефект», «економічний ефект», «економічна ефективність».

Отже, почнемо з визначення «ефекту». Це категорія, яка відображає результат певних дій, заходів. Економічний ефект – це абсолютна економія в вигляді зниження собівартості або приросту прибутку, яку отримують від впровадження певних економічних заходів. Він завжди виражається у вартісній формі. Тобто це є прибуток підприємства.

Спираючись на погляди Д. Рікардо, С. В. Мочерного можна виявити, що економічна ефективність визначається відношенням результату (ефекту) до витрат, що забезпечили його отримання.

На думку вчених Б. О. Жнякіна та В. В. Красової «...Економічна ефективність – це вид ефективності, що характеризує результативність діяльності економічних систем (підприємств, територій, національної економіки). Основною особливістю таких систем є вартісний характер засобів (видатків, витрат) досягнення цілей (результатів), а в деяких випадках і самих цілей (зокрема, одержання прибутку)» [8].

Схожі визначення також дають такі вчені як Т. Сініцина, В. Андрійчук, П. Орлов та інші.

С. Марциняк визначає ефективність як загальну продуктивність факторів виробництва, яку можна вимірювати за допомогою співвідношення обсягів виробництва та вкладень [14].

Ефективність полягає в тому, що організація виконує належно те, що необхідно [3, с.39]. О Ліманський стверджує, що ефективність не можна розглядати, не спираючись на універсальний принцип раціонального господарювання. Однак автор вважає, що раціональна поведінка повинна бути спрямована на мінімізацію ризику [12, с. 25]. Тому ефективність повинна передбачати оптимальний рівень ризику з урахуванням поставлених цілей та завдань, розробленої стратегії.

Отже, з приведених вище трактувань можна зробити висновок, що «економічна ефективність» – це співвідношення результату, ефекту до використаних ресурсів, затрат.

Перед кожним підприємцем постає проблема створення системи управління усіма видами виробничих витрат та загальною ефективністю виробництва. Для її вирішення необхідно обрати найбільш оптимальний і точний критерій оцінки діяльності підприємства, що є надзвичайно складним завданням, оскільки цілісної та однозначної методології досі не було сформовано.

Процес вибору необхідного критерію розпочинається з дослідження видів ефективності [2]:

- споживча – співвідношення цілей та плану до ідеалів;
- результативна – співвідношення кінцевого результату до цілей, плану;
- витратна – співвідношення витрат до кінцевих результатів.

Існує декілька систем методичних підходів оцінки ефективності. І.В. Ковальчук виділяє традиційний та багатofакторний підходи.

Традиційний підхід базується на класичній моделі Дюпона «Рентабельність капіталу» та передбачає оцінку ефективності на основі двох груп показників: узагальнюючих – показників першого рівня (рентабельність виробництва, активів, власного капіталу, продукції та інші), які характеризують ефективність діяльності підприємства в цілому, порівнюючи результативні показники з витратами усіх ресурсів, та показників другого рівня, які оцінюють ефективність використання окремих видів ресурсів підприємства (рентабельність основних та оборотних засобів, трудових ресурсів) [9].

Багатофакторний підхід. Пропонується в науковій економічній літературі, проте рідко застосовується на практиці. Передбачає використання агрегованих індексів ефективності, що є складними і важкими для інтерпретації, а тому і не стали загально визнаними [9].

Оцінка ефективності діяльності на основі концепції «Performance Management» (управління результативністю) передбачає використання так званої збалансованої системи індикаторів, яка включає різні фінансові й нефінансові показники, що дають змогу комплексно оцінити вартість підприємства й ефективність його діяльності. Деякі західні компанії використовують як узагальнюючий показник ефективності альтернативний критерій, відомий як додана економічна вартість (EVA – economic value added), який є складовою фінансового блоку «Системи збалансованих показників». Він визначається як різниця між чистим прибутком і вартістю власного та залученого капіталу, що дозволяє сконцентруватися на пріоритетних напрямках стратегічного управління з урахуванням того, що: капітал інвестується в підприємство з метою отримання доходу; підприємство створено для отримання прибутку; персонал має бути спрямованим на приріст вартості підприємства за допомогою системи мотивації [11].

Також І. Ковальчук пропонує інші два підходи до оцінки ефективності діяльності підприємства – грошовий і ресурсний. За грошового підходу результати і витрати визначаються в надходженнях (приплив) і витратах (відплив) грошових коштів. За ресурсного підходу результати характеризуються обсягом виготовленої продукції, а витрати – обсягом витрачених ресурсів різного виду. Основна відмінність між грошовим і ресурсним підходом полягає в різних підходах до витрат і результатів та моменту часу, до якого їх зараховують. За умов ресурсного підходу витрати будь-якого ресурсу враховуються в момент їх здійснення, результати, наприклад виготовлена продукція, – в момент виробництва. За грошового підходу витрати будь-якого ресурсу враховуються в момент оплати [9].

У науковій літературі виділяють такі основні підходи до оцінювання економічної ефективності діяльності суб'єкта господарювання, як цільовий та системний (рис. 1). Цільовий підхід складається з двох етапів. На першому етапі визначається ступінь реалізації визначених цілей, на другому етапі визначається ефективність використання всіх наявних засобів виробництва [10].

Згідно з цільовим підходом будь-яке підприємства чи організація є цілеспрямованою системою, яка ставить перед собою заздалегідь

визначені цілі. Метою системи управління ефективністю діяльності підприємства є створення умов для виконання внутрішньо фірмових планів з використанням мінімального обсягу ресурсів та витрат в одиниці продукції. Критерій ефективності – це найважливіших параметр оцінки функціонування цієї системи, її наближення до обраної мети. Системний підхід також передбачає два етапи. На першому етапі здійснюється пошук необхідних засобів, а на другому етапі визначається ефективність використання наявних засобів [10].

Рис. 1 Критерії оцінювання ефективності підприємства за системним та цільовим підходами

Джерело: сформовано на основі джерела [10]

Тривалий час у теорії та на практиці найбільш зрозумілим та простим був критерій прибутковості. Прибуток являє собою різницю між кінцевим результатом (виручкою від реалізації продукції, робіт та послуг) та виробничими витратами:

$$\Pi = \uparrow \text{КР} - \downarrow \text{ВВ}, \quad (1)$$

Критерій економічної ефективності можна виразити формулою 2:

$$E = \frac{\text{ВВ}}{\text{КР}} \rightarrow \min, \quad (2)$$

де E – критерій економічної ефективності;

ВВ – виробничі витрати підприємства.

Зрозуміло, що максимізація прибутку є однією з головних завдань фірми. Цього можна досягти за допомогою збільшення виручки або зменшення виробничих витрат (формула 1, 2).

Саме другий шлях зниження усіх виробничих витрат у кожній одиниці кінцевих результатів діяльності підприємства є предметом даного дослідження.

Витрати підприємства поділяються на одноразові та поточні.

Одноразові витрати – це витрати, пов'язані з розширенням матеріально-технічної бази підприємства, оновленням основних та оборотних виробничих фондів. Також по суті вони є капітальними витратами, оскільки спрямовуються на створення, оновлення чи розвиток основних засобів і нематеріальних активів, що підлягають амортизації. Тобто, окупаються, «повертаються» вони підприємству чи інвестору протягом тривалого часу шляхом включення частини їх первісної суми до складу собівартості і ціни продукції. Також вважаємо, що до складу цих витрат необхідно віднести і витрати на забезпечення підприємства трудовими ресурсами, персоналом. Це можуть бути витрати на підбір кадрів, гонорари кадровим агенціям, на підготовку, перепідготовку чи підвищення рівня кваліфікації персоналу, на створення належних умов для праці та відтворення робочої сили.

Поточні витрати – витрати, які пов'язані з виготовленням продукції та включаються у її ціну. Це вартісна оцінка використовуваних в процесі виробництва продукції природних ресурсів, сировини, матеріалів, палива, енергії, основних фондів, трудових ресурсів, а також інших витрат на виробництво і реалізацію кінцевих результатів. По своїй суті поточні витрати являють собою собівартість продукції.

Для оцінки ефективності діяльності підприємства використовують такі групи показників:

1. Показники ефективності використання основних засобів: віддача основних засобів, рентабельність основних засобів, фондомісткість продукції, віддача активної частини основних засобів.

2. Показники ефективності використання оборотних засобів: коефіцієнт оборотності, коефіцієнт завантаження, тривалість одного обороту нормованих оборотних коштів, відносно вивільнення оборотних коштів.

3. Показники ефективності використання трудових ресурсів: виробіток, трудомісткість, продуктивність, коефіцієнт ефективності використання робочого часу, економія фонду оплати праці тощо.

4. Показники ефективності поточних витрат: витратомісткість продукції, матеріаломісткість, енергомісткість, зарплатомісткість продукції, питомі управлінські витрати.

5. Узагальнюючі показники економічної ефективності виробництва: рентабельність активів, рентабельність власного капіталу, рентабельність продукції, рентабельність господарської діяльності.

Дані показники не можуть абсолютно точно та зрозуміло описати стан діяльності підприємства, оскільки вони можуть мати різну динаміку, яка суперечить одна одній. Для комплексної та всебічної оцінки ефективності діяльності підприємства необхідний узагальнюючий, інтегральний показник. Це повинен бути певний критерій, який дозволить прослідкувати за динамікою та тенденцією змін ефективності діяльності підприємства протягом ряду періодів або порівняти ситуацію на декількох підприємствах.

Для підтвердження вказаних недоліків системи розрахунку ефективності діяльності підприємства проведемо аналіз головних ємкісних показників ефективності діяльності будівельних підприємств (табл. 1).

Таблиця 1 – Показники ефективності виробничої діяльності будівельних підприємств за 2013-2017 рр.

ПАТ «Спеціалізоване будівельно-монтажне управління «Тунельбуд»					
Показники	2013	2014	2015	2016	2017
ОФЕ (капіталоємність продукції за основними фондами)	0,02	0,01	0,01	0,01	2,38
ОЗЕ (капіталоємність продукції за оборотними засобами)	0,42	0,18	0,61	0,40	1,79
ТРЕ (трудомісткість продукції)	0,01	0,00	0,02	0,01	0,82
СЕ (витратоємність продукції)	0,95	0,26	1,04	1,09	2,32
ПАТ «Хмельницьке будівельно-монтажне управління №69»					
ОФЕ (капіталоємність продукції за основними фондами)	22,07	16,76	12,94	9,19	9,85
ОЗЕ (капіталоємність продукції за оборотними засобами)	1,24	0,97	0,70	0,70	0,64
ТРЕ (трудомісткість продукції)	0,30	0,24	0,27	0,24	0,30
СЕ (витратоємність продукції)	0,54	0,67	0,92	0,86	0,85
ПАТ «Спеціалізована будівельна компанія «Водпроект»					
ОФЕ (капіталоємність продукції за основними фондами)	1,49	2,24	1,14	0,45	0,33
ОЗЕ (капіталоємність продукції за оборотними засобами)	0,69	1,24	1,36	0,85	0,92
ТРЕ (трудомісткість продукції)	0,57	0,46	1,44	0,19	0,31
СЕ (витратоємність продукції)	1,22	1,68	1,74	0,96	0,98
ПАТ «Львівське спеціалізоване будівельно-монтажне управління №1»					
ОФЕ (капіталоємність продукції за основними фондами)	2,05	10,59	4,33	0,24	0,21
ОЗЕ (капіталоємність продукції за оборотними засобами)	0,73	0,72	0,49	0,68	0,78
ТРЕ (трудомісткість продукції)	0,27	0,95	0,43	0,12	0,18

СЕ (витратоємність продукції)	1,02	1,59	0,96	0,90	0,99
ПАТ «Київське спеціалізоване будівельно-монтажне управління №1»					
ОФЕ (капіталоємність продукції за основними фондами)	0,001	0,003	0,007	0,006	0,012
ОЗЕ (капіталоємність продукції за оборотними засобами)	0,002	0,002	0,009	0,022	0,005
ТРЕ (трудомісткість продукції)	0,002	0,001	0,002	0,002	0,002
СЕ (витратоємність продукції)	0,011	0,005	0,021	0,026	0,024

Джерело: сформовано на основі розрахунків авторів за даними <https://smida.gov.ua>

Проаналізував діяльність п'яти різних підприємств за 5 років за допомогою відносних ємкісних показників, важко зробити загальний висновок щодо ефективності виробничої діяльності підприємства, порівняти їх та дати рекомендації, оскільки отримані результати мають розрізнену та нечітку тенденцію.

Для вирішення будь-яким підприємством завдання щодо максимізації прибутку (згідно формули (1)) та мінімізації питомої ваги виробничих витрат в кожній одиниці кінцевих результатів виробництва (згідно формули (2)) необхідно впровадження системи забезпечення ефективності діяльності підприємства. Її метою має бути забезпечення умов виконання внутрішньофірмового плану виробництва та реалізації продукції з мінімальними ресурсами та витратами (тобто виробничими витратами в нашому розумінні) в кожній одиниці кінцевих виробничих результатів. Тобто, система управління кінцевими результатами (служба маркетингу підприємства) визначає план виробництва та реалізації, а система забезпечення ефективності діяльності так організує виконання цього плану, щоб досягнути виконання умови формули (2).

Система забезпечення ефективності діяльності підприємства (рис. 2) направлена на постійну мінімізацію виробничих витрат, що припадають на одиницю кінцевих результатів. При цьому під виробничими витратами розуміються ресурси – основні виробничі фонди, оборотні кошти, трудові ресурси, а також витрати – поточні витрати (собівартість).

Така конфігурація системи була запропонована доктором економічних наук, професором Придніпровської державної академії будівництва та архітектури Драгуном Леонідом Миколайовичем. В нашій роботі вона отримує подальший розвиток, зокрема щодо вибору та методики розрахунку критерію [5, 6, 7].

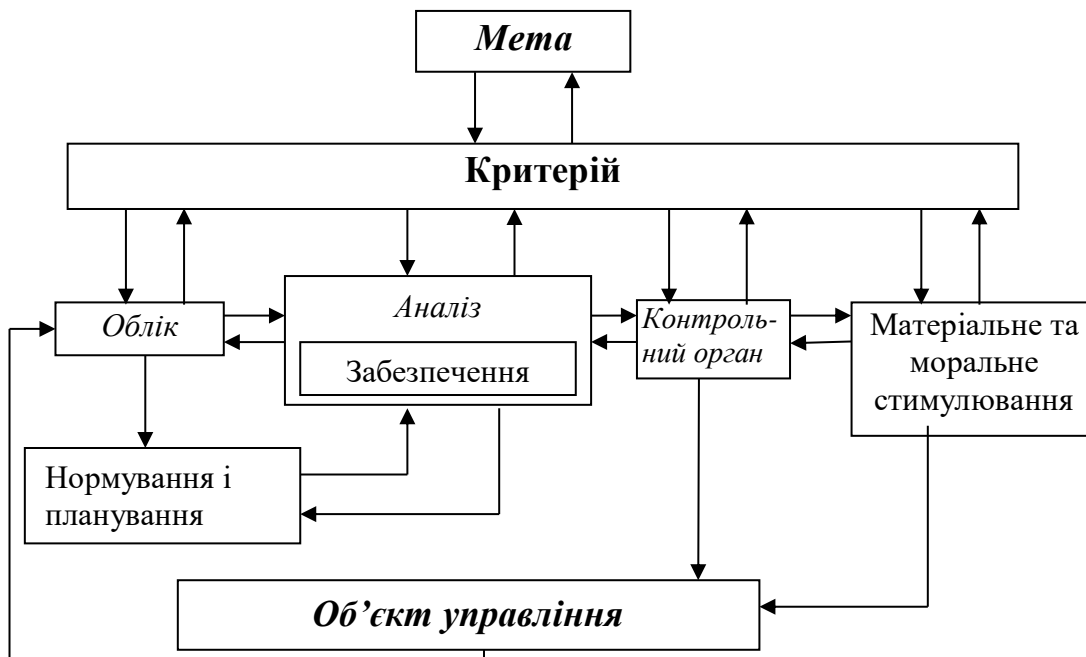

Рис. 2 Блок-схема системи забезпечення ефективності діяльності підприємства
Джерело: сформовано на основі джерела [5, 6, 7]

Для правильного вибору необхідного для повноцінного функціонування системи забезпечення ефективності діяльності підприємства критерію необхідно дотримуватися певних вимог:

- критерій повинен бути визначальним елементом системи забезпечення ефективності діяльності підприємства;
- універсальність критерію з точки зору форми власності та форми організації господарювання, структури підприємства;
- критерій за своєю «архітектурою» повинен будуватися на основі економічного закону зростання ефективності виробництва як відношення всіх видів ресурсів і витрат до кінцевих результатів діяльності;
- критерій повинен бути єдиним, але легко розкладатися на складові частини – показники ефективності використання ресурсів і витрат;
- критерій повинен бути простим, зрозумілим, легко розраховуватися, не вимагаючи істотних змін в системі обліку.

Оскільки розрахунки та показники ефективності діяльності підприємства, які вже існують, не можуть абсолютно точно та зрозуміло описати стан ефективності діяльності підприємства, пропонуємо використати такий узагальнюючий показник (критерій) як ПВВ – питомі виробничі витрати. Це відношення сумарних виробничих витрат (ВВ) до обсягу виробництва кінцевих результатів (КР) (товарної, валової, реалізованої продукції, вартості виконаних робіт, наданих послуг) підприємства (підрозділу):

$$\text{ПВВ} = \text{ВВ} / \text{КР}, \quad (3)$$

В свою чергу:

$$\text{ВВ} = \text{ОФ} * \text{К} + \text{ОЗ} * \text{К} + \text{ТР} * \text{К} + \text{С}, \quad (4)$$

де ОФ; ОЗ; ТР; С – відповідно, величина основних засобів, оборотних коштів, трудових ресурсів, собівартості кінцевих виробничих результатів підприємства, підрозділу;

К – коефіцієнт ефективності.

В якості коефіцієнта ефективності пропонується використовувати облікову ставку НБУ, оскільки «облікова ставка (discount rate) – один із монетарних інструментів, за допомогою якого Національний банк України встановлює для банків та інших суб'єктів грошово-кредитного ринку орієнтир щодо вартості залучених і розміщених грошових коштів на відповідний період. Облікова ставка є базовою процентною ставкою щодо інших процентних ставок Національного банку України. Облікова ставка використовується Національним банком України одночасно як засіб реалізації грошово-кредитної політики та орієнтир ціни на гроші» [16].

В нашому випадку цей показник можна використовувати як показник вартості залученого капіталу, оскільки інвестори при вкладанні коштів розраховують на їх повернення та приріст. Виходячи з альтернативності використання капіталу, інвестор за інших рівних умов обирає проект з максимальною віддачею (з урахуванням рівня ризику). А тому облікову ставку НБУ можна використовувати як мінімальну вартість залученого капіталу, що надає змогу в нашому випадку порівнювати ефективність діяльності різних підприємств.

В якості зазначеного коефіцієнта, на нашу думку, також можна використовувати ставку дисконтування, рівень віддачі від вкладених коштів, що визначається акціонерами чи власниками підприємства, а також показник WACC згідно концепції економічної доданої вартості. Але використання таких показників вимагає більш глибокого дослідження конкретного підприємства, і в рамках цієї роботи технічно не може бути розглянуто.

Мінімізація співвідношення (3) розцінюється як позитивне явище в економіці підприємства, про зростання ефективності діяльності.

Стабілізація або максимізація (3) свідчить про зниження ефективності діяльності підприємства.

Для проведення розрахунків необхідно дізнатися рівень облікової ставки НБУ у 2013-2017 рр. [15].

Оскільки протягом року рівень облікової ставки змінюється, потрібно розрахувати середню облікову ставку (формула 5):

$$COC = \frac{OC_1 * x_1 + OC_2 * x_2 + \dots + OC_n * x_n}{m}, \quad (5)$$

OC_1, OC_2, \dots, OC_n – облікові ставки за вказаний період;

x_1, x_2, \dots, x_n – кількість місяців, протягом яких діяла облікова ставка;

m – кількість місяців на рік (12 місяців).

Результати розрахунку середньої облікової ставки наведені в табл. 3.

Таблиця 3 – Середня облікова ставка НБУ

Рік	Середня облікова ставка
2013	7,08
2014	10,19
2015	25,54
2016	19,10
2017	13,21

Джерело: сформовано автором за даними НБУ

Тепер ми маємо усі необхідні дані для розрахунку критерію ефективності діяльності підприємства (ПВВ) для використання його у запропонованій системі (табл. 4).

На рис. 3 приведено порівняння динаміки ППВ обраних підприємств. Отже, ПАТ «Київське спеціалізоване будівельно-монтажне управління №1» у 2013 та 2015-2017 рр. було найбільш ефективним, оскільки воно більше за інші підприємства задовольняє правило $PBV \rightarrow \min$. Однак, у 2014 році більш ефективна виробнича діяльність здійснювалася у ПАТ «Спеціалізоване будівельно-монтажне управління «Тунельбуд»». Найменш ефективним протягом визначеного періоду було ПАТ «Хмельницьке будівельно-монтажне управління №69».

Використовуючи наведені результати аналізу, ми побачили, що критерій ПВВ дозволяє скласти загальну картину щодо ефективності діяльності підприємства.

Таблиця 4 – Питомі виробничі витрати будівельних підприємств за 2013-2017 рр.

Показники	2013	2014	2015	2016	2017
ПАТ «Спеціалізоване будівельно-монтажне управління «Тунельбуд»					
Виробничі витрати	4255,29	4857,78	39865,90	30257,46	347,42
Кінцевий результат (чистий дохід)	43227,00	105148,00	93136,00	105148,00	360,00
Питомі виробничі витрати (ПВВ)	0,10	0,05	0,43	0,29	0,97
ПАТ «Хмельницьке будівельно-монтажне управління №69»					
Виробничі витрати	4868,21	7144,72	18518,80	14487,73	9813,84
Кінцевий результат (чистий дохід)	2847,00	3762,00	4887,00	6903,00	6391,00
Питомі виробничі витрати (ПВВ)	1,71	1,90	3,79	2,10	1,54
ПАТ «Спеціалізована будівельна компанія «Водпроект»					
Виробничі витрати	764,07	1086,15	3372,81	2585,95	2567,36
Кінцевий результат (чистий дохід)	2720,00	1898,00	2323,00	5504,00	7669,00
Питомі виробничі витрати (ПВВ)	0,28	0,57	1,45	0,47	0,33
ПАТ «Львівське спеціалізоване будівельно-монтажне управління №1»					
Виробничі витрати	3929,68	3788,64	10734,97	9645,69	8889,67
Кінцевий результат (чистий дохід)	13625,00	2685,00	6768,00	26054,00	31151,00
Питомі виробничі витрати (ПВВ)	0,29	1,41	1,59	0,37	0,29
ПАТ «Київське спеціалізоване будівельно-монтажне управління №1»					
Виробничі витрати	107,97	194,73	831,07	1131,68	862,22
Кінцевий результат (чистий дохід)	1980,00	2103,00	2888,00	3838,00	5854,00
Питомі виробничі витрати (ПВВ)	0,05	0,09	0,29	0,29	0,15

Джерело: сформовано на основі розрахунків авторів

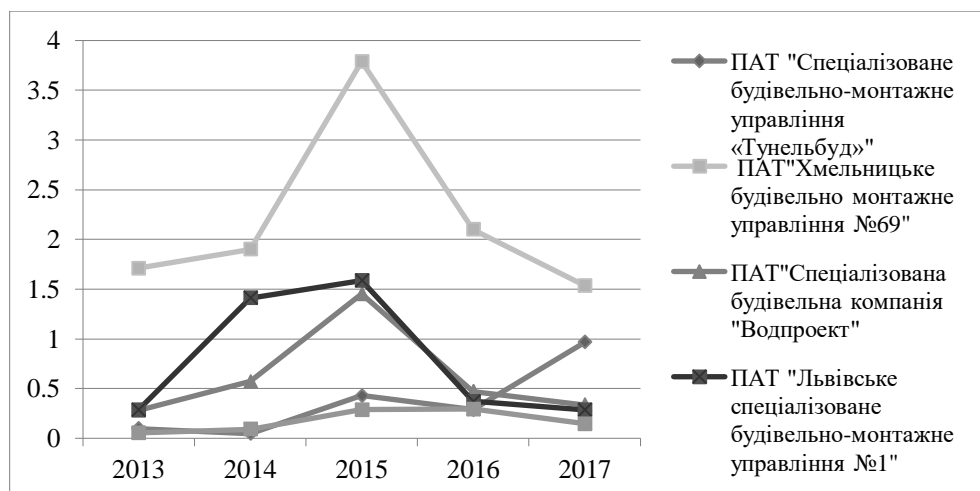

Рис. 3 Загальна динаміка ПВВ будівельних підприємств за 2013-2017 рр.

4. Довгаль Н.С. Ресурсний потенціал підприємства: теоретичні основи. *Науково-технічна інформація*. 2009. №1 С. 42-45.
5. Драгун Л.М., Левченко В.Ф., Бондаренко О.Л. Удосконалення аналізу ефективності використання обігових коштів підприємства. *Фінанси України*. 1998. № 12. С. 12-21.
6. Драгун Л.М., Редіна Н.І., Фісуненко П.А. Загальна концепція удосконалення фінансового аналізу діяльності підприємства. *Науково-практичний журнал «Регіональні перспективи»*. 2001. № 5-6 (18-19). С. 19-20.
7. Драгун Л.Н., Редина Н.И., Кармазин В.Я., Фисуненко П.А., Захаров И.Ю. Межструктурный сопоставительный анализ – главный инструмент определения привлекательности инвестиционных проектов. *Економіка: проблеми теорії та практики*. Випуск 43. Дніпропетровськ: ДНУ, 2000. С. 3-8.
8. Жнякін Б.О., Краснова В.В. Економіка підприємства: Навч. посібник для вузів. Донецьк: Альфа-прес, 2005. 520 с.
9. Ковальчук І.В. Економіка підприємства: навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 679 с.
10. Кудренко Н. Теоретико-методичні підходи щодо оцінювання економічної ефективності функціонування підприємств. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. 2014. Вип. 24. С. 61–67.
11. Куценко А.В. Організаційно-економічний механізм управління ефективністю діяльності підприємств споживчої кооперації України: монографія. Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. 205 с.
12. Ліманський А. Організаційно-економічні механізми підвищення ефективності промислових підприємств в умовах трансформації та євроінтеграції (на прикладі промислових підприємств Польщі та України). НАН України ІРД. Львів, 2003. 520 с.
13. Маркс К. Капитал / Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. 2-е изд. Москва: Государственное издательство политической литературы, 1955 – 1981 гг. Т. 25. Ч. II. 286 с.
14. Марциняк С. Макро- і мікроекономіка. Варшава, 2001. 595 с.
15. Міністерство фінансів України: веб-сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua>.
16. Національний банк України: веб-сайт. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123475&cat_id=123219.
17. Фісуненко П.А. Організаційно-економічний механізм контролю ефективності використання ресурсів підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. №48. С. 48-55.

REFERENCES:

1. Agenstvo z rozvitky infrastrukturi fondovogo rinky [Rinku Ukraine Retail Agency]. smida.gov.ua. Retrieved from <https://smida.gov.ua> [in Ukrainian]
2. Gyrishev, A. P. (2007) Ozenka effektivnosti deyatelnosti predpriyatiya cherez ispolzovanie finansovih I nefinansovih pokazateley [Assessment of the effectiveness of the enterprise through the use of financial and non-financial indicators]. *Management v Rossii I za rybegom - Management in Russia and abroad*, 3.
3. Jenster P., & Hassi, D. (2003) Analiz silnih i slabih storon company: opredelenie strategicheskikh vozmognostey [Analysis of the strengths and weaknesses of the company: the definition of strategic opportunities]. Per. from English Moscow: Williams Publishing House [in Russian].
4. Dovgal, N.S. (2009) Resyrsniy potencial: teoretichni osnovi. [Resource potential potential: theoretical basis] *Naukovo-tehnichna informaziya- Science-and-technology information*, 1, 42-45.

5. Dragun, L.M., & Levchenko, V.F., & Bondarenko, O.L. (1998) Udoskonalennya analizu efektyvnosti vikorystannya obigovih coshtiv pidpruemstva. [More effective analysis of the effectiveness of public relations]. *Finansi Ukraini - Finance Ukraine*, 12, 12-21.
6. Dragun, L.M., & Redina, N.I., & Fisunenکو, P.A. (2001) Zagalna koncepciya udoskonalennya finansovogo analizu diyalnosti pidpriemstva [The general concept of improving the financial analysis of the enterprise]. *Naukovo-practuchniy gurnal «Regionalni perspective» - Scientific and practical journal "Regional perspectives"*, 5-6, 19-20
7. Dragun, L., & Redina, NI, Karmazin, & VY, Fisunenکو, PA, & Zakharov, I.Yu. (2000) Megstructurniy sopostavitelnyy analiz – glavniy instrument opredeleniya privlekatelnosti investizionih proectov [Cross-structural comparative analysis is the main tool for determining the attractiveness of investment projects]. *Economika: problem teorii I practice - Economics: problems of theory and practice*, 43, 3-8.
8. Zhnyakin, BO, & Krasnova, VV (2005). *Economika pidpriemstva: Navchalniy posibnik dlya vyziv* [Business Economics: Educ. a guide for universities]. Donetsk: Alpha Press [in Ukrainian].
9. Kovalchuk, IV (2008) *Economika pidpriemstva: navchalniy posibnik* [Enterprise Economics: Educ. Tool]. Kiev: Knowledge [in Ukrainian].
10. Kudrenko, N. (2014) Teoretiko-metodichni pidhodi chodo ocinyvannya ekonomichnoi efectivnosti funkcionuvany pidpriemstv [Theoretical and methodological approaches to the estimation of economic efficiency of functioning of enterprises]. *Naukoviy chasopis Nacionalnogo pedagogichnogo universitetu imeni M.P. Drahomanov - Scientific journal of the National Pedagogical University named after M.P. Drahomanov*, 24, 61–67.
11. Kutsenko, AV (2008) Organizatsiyno-ekonomichniy mehanizm upravlinnya efektyvnIstyu diyalnosti pidpriemstv spozhivchoyi kooperatsiyi Ukrayini [Organizational and economic mechanism for managing the efficiency of consumer cooperatives in Ukraine: a monograph]. Poltava: RVV START-UP, [in Ukrainian].
12. Limansky, A. (2003) Organizatsiyno-ekonomichni mehanizmi pidvischennya efektyvnostiI promislovih pidpriemstv v umovah transformatsiyi ta evrointegratsiyi (na prikladi promisiivih pidpriemstv Polschi ta Ukrayini). [Organizational and economic mechanisms of increasing the efficiency of industrial enterprises in the conditions of transformation and European integration (on the example of industrial enterprises of Poland and Ukraine)]. NAS of Ukraine IRD. Lviv, [in Ukrainian].
13. Marx K., & Engels F. (1955 - 1981) *Sochineniya. 2-e izd.* [Works. 2nd ed]. Moscow: State Publishing House for Political Literature [in Russian].
14. Martyniak, S. (2001) *Makro- i mikroekonomika* [Macro and microeconomics]. Warsaw [in Ukrainian].
15. Ministerstvo fInansiv Ukrayini. [Ministry of Finance of Ukraine] index.minfin.com.ua. Retrieved from: <https://index.minfin.com.ua> [in Ukrainian].
16. Natsionalniy bank Ukrayini. [National Bank of Ukraine: website]. old.bank.gov.ua Retrieved from: https://old.bank.gov.ua/control/en/publish/article?art_id=123475&ca_t_id=123219 [in Ukrainian].
17. Fisunenکو, PA (2013) Organizatsiyno-ekonomichniy mehanizm kontrolyu efektyvnosti vikorystannya resursiv pidpriemstva [Organizational and economic mechanism of control of efficiency of use of resources of the enterprise]. *Visnik sotsialno-ekonomichnih doslidzhen - Bulletin of socio-economic research*, №48, 48-55.